

godine. Marković je Jeronimove poslanice počeo prevoditi potkraj svog života, pošto je bio operiran. Dotad Jeronimove poslanice nisu bile prevedene ni na jedan slavenski jeziki. Poticaj prevoditelju bila je spoznaja »da je Jeronim, 'doctor maximus', naša osobita dika: i to ne samo nas Dalmatinaca nego svih Hrvata koji u njegovoj domovini živimo« (Izabrane poslanice sv. Jeronima, sv. I, Zagreb 1908, str. LXIII).

Izabrane poslanice sv. Jeronima Marković je popratio izvornim bilješkama (2000 bilježaka). Preveo je 68 poslanica, od »kojih nekoje su duge razprave, pogrebne besjede, čitave knjige« (ondje, LXIV). Radio je s velikom ljubavlju. Međutim, bio je uvjeren da njegov prijevod kao ni bilo koji drugi prijevod, ne može izraziti ljepote, elegancije i nutarnje krepcine Jeronimova stila. Jeronim ima nešto osobito u izrekama i značenju riječi, u upotrebljavanju grčkih riječi pa u sintaksi, da i ne spominjemo mnogih retorskih i gramatičkih figura, ni rapidnog i lakoničkog stila. Tako nije uvijek lako pogoditi smisao njegovih rečenica. Marković se trudio da jezik prijevoda bude svakome razumljiv.

Ove *Izabrane poslanice Jeronimove* odlučio Književni krug u Splitu ponovno objaviti. Ovaj je pothvat uistinu hvalevrijedan: odavno već rasprodane knjige od velikog značenja za našu kulturu treba danas ponovno izdavati.

Premda su *Izabrane poslanice* popraćene izvrsnim uvodom o životu sv. Jeronima, o njegovim djelima i o Markovićevu prijevodu, ipak se pitam, nije li trebalo prijevod jezično temeljito preraditi, budući da se radi o prijevodu na hrvatski jezik s kraja prošlog stoljeća koji je suvremenu čitatelju podosta neobičan, na mjestima nerazumljiv. Prireditelj se odlučio da tu i tamo zamijeni samo one riječi koje su suvremenim čitateljima nerazumljive. Međutim, ima i rečenica koje su teško čitljive, barem onom čitatelju koji je naviknut brzo čitati. Međutim, bilo kako bilo, imamo opet u rukama *Izabrane poslanice sv. Jeronima* koje ćemo, vjerujem, s velikim zanimanjem čitati. Čitajući te *Poslanice* upoznat ćemo ne samo sv. Jeronima, nego i mnoge druge osobe iz njegove okoline od kojih je neke neobično volio (kao npr. Paulu s kojom je iskreno prijateljvao, ili Eustohiju, njezinu kćer koju je nagovarao na djevičanski život gotovo iz nekog straha da ne padne kao žrtva, kao plijen nekom muškarcu). Upoznat ćemo i vrijeme u kojem je Jeronim živio, misaona strujanja s kojima se sukobljavao. Bio je to uistinu velik čovjek kojega je Crkvi darovala naša domovina. Stoga uzmite *Poslanice* u ruke i čitajte ih pozorno!

Adalbert Rebić

Toma AKVINSKI, *Izbor iz djela*, 2 sveska, tekstove preveli Veljko Gortan i Josip Barbarić. Izbor, redakcija i predgovor Branko Bošnjak. Naprijed, Zagreb 1990, stranica CXIX + 750.

Izdavačko poduzeće »Naprijed« koje nas je već dosad obdarilo izvanredno dobrim filozofskim djelima u svom nizu »Filozofska biblioteka« ovaj puta nas je obdarilo »Izborom iz djela Tome Akvinskog«. Izbor, redakciju i predgovor učinio je Branko Bošnjak a tekstove su preveli Veljko Gortan (nedavno preminuo!) i Josip Barbarić. U ovom su djelu autori ponudili izabrane tekstove iz Tominih djela: Summa theologiae; Summa contra gentiles i De ente et essentia.

Uvod u djelo napisao je Branko Bošnjak (stranice XI–XLI). U njem je Bošnjak prikazao ukratko život tog vrhunskog katoličkog filozofa i teologa

skolastika (1225–1274), pojam skolastike, skolastičke filozofije i teologije, najbitnije o Tominim djelima *De ente et essentia*, *Summa theologiae* i *Summa contra gentiles*. Na to slijedi *Bibliografski dodatak* (XLC–CXIX) koji je sastavio Josip Barbarić. U tom Bibliografskom dodatku imamo izvrstan uvid u cjelokupno djelo Tome Akvinskog: kratki tematski prikaz literature o Tomi i njegovim djelima, komparativne studije i pojedinačni izvodi iz filozofske i teološke problematike. To je dosad najbolji i najcjelovitiji prikaz na hrvatskom jeziku onog što je Toma Akvinski napisao i onog što je o njem napisano. Osim pukog nabiranja onog što je o Tomi napisano susrećemo i ono što je neophodno važno za bolje razumijevanje Tomina djela, kao na primjer one komparativne studije: Toma i antika, Toma i Aristotel, Toma i Patristika, Toma i Augustin, Toma u srednjem vijeku, Toma i arapska filozofija, Toma i Dante, Toma i jevrejska filozofija (nažalost, taj se izraz istočne inačice za »hebrejska« piscu potkrao; moramo mu oprostiti!), Toma i Descartes, Toma i Kant i Toma i sadašnjost. U tom prikazu Barbarić je dao izvrstan komparativni vremenski, prostorni i ideološki presjek. Poslije ovog prikaza slijedi jedan vrlo kratak ali pregledni leksikon pojmova s navedenom literaturom o tim pojmovima, kao Spoznajna teorija, logika, metafizika, ontologija (akt i potencija, analogija, esencija i egzistencija itd.). Šteta što pisac nije barem ukratko protumačio navedene pojmove. Tu su naime navedena samo djela koja o tim pojmovima nešto raspravljaju. Čitatelju koji nije dovoljno upućen u skolastičku filozofiju i teologiju bilo bi korisno da je tu dobio kratke ali jasne sažetke tih pojmova. Ti su pojmovi naime sažetak sve Tomine filozofije i teologije. Možda to jednom drugom zgodom od pripravljača ovog djela dobijemo u kojem sljedećem sličnom djelu. Svakako, taj su Uvod Branko Bošnjak i Josip Barbarić napisali pedantno, minuciozno i temeljito.

U 1. svesku, (str. 3–28), susrećemo najprije Tomine tekstove »O biću i biti« (lat. *de ente et essentia*). Hrvatski je prijevod izvrstan: točan, čitljiv i pregledan. Djelo su popratili kratkim ali točno sročnim tumačenjima.

U novije vrijeme objavljena su kod nas dva prijevoda ovog djela: Toma Akvinski, *O biću i suštini*, preveo i predgovor napisao dr. Vladimir Premec, Mala filozofska biblioteka, Beograd 1973; Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, izabrao i priredio Toma Vereš, Globus, Zagreb 1981, str. 68–99, *O biću i biti*, s paralelnim latinskim tekstom.

Želio bih ovdje istaknuti točnost i usklađenost latinskih izraza s hrvatskim izrazima. Svatko tko je prevodio latinske tekstove zna kako je težak i složen taj pothvat. Zato znamo cijeniti uspjeh priređivača i prevoditelja ovog Izbornika.

Na narednim stranicama (str. 29–348) nižu se naslovi odnosno pojedina pitanja (lat. *quaestiones*) iz Tomine *Summa theologiae* o umu, razumu, vrstama spoznaje, o volji i slobodnoj volji, o istini i lažnosti i, na kraju, o teologiji i religiji (učenje o Bogu). Na kraju 1. sveska (str. 356–369) pridodani su iz Tomine *Summa contra gentiles* dokazi da Bog postoji (glasovite »*quinque viae*«).

U 2. svesku se nalaze najprije Tomini tekstovi o teologiji (str. 371–540) kao tumačenje dogme o Isusu Kristu, Majci božjoj i Duhu Svetomu (iz *Summa theologiae* I), Diskusija protiv heretika (iz *S. Th.* II–III i *Summa contra gentiles* IV), Neka pitanja iz *S. Theologiae* III i o završetku svijeta (iz *Summa contra gentiles* IV). Slijede tekstovi iz Etike i filozofije prava (str. 541–743): etičke norme djelovanja (iz *Summa Theologiae* I–II, II–II i iz *Summa contra gentiles* III).

Uzevši te tekstove u cjelini priređivači ovog Izbornika ponudili su nam za pravo izvrstan uvid u neke bitne postavke Tomina naučavanja. Pozorno i pomno čitanje i prečitavanje tih tekstova za mnoge bi moglo biti neke vrsti uvoda u katoličku teologiju. Vjerojatno su i sami priređivači to htjeli postići. A rekao bih, da su ta dva sveska i izvrstan »katekizam« za one intelektualce koji teže k visinama kršćanske teologije. Pravi je užitek čitati te tekstove. Možda sam u takvoj prosudbi previše subjektivan, jer me čitanje tih tekstova podsjeća na mlade studentske dane na Papinskom sveučilištu Gregorijani gdje smo se djelima Tome Akvinskog na latinskom (dakle izvornom jeziku!) intenzivno bavili. Pretpostavljam da neće biti svećenika i inog katoličkog intelektualca koji ne bi što prije te sveske nabavio za svoju biblioteku i da onda uživa čitajući Tominu teologiju.

Adalbert Rebić

A. REBIĆ – J. MAHNIĆ, *Blažena Djevica Marija u kršćanskoj duhovnosti*. Teološki radovi. Suizdanje KS, HMI i IKD Zagreb 1991, 143 stranice.

Djelo »BDM u kršćanskoj duhovnosti« je zbornik u kojem su sabrana predavanja što su ih teolozi održali na Prvoj permanentnoj formaciji Instituta za kršćansku duhovnost (IKD) i Hrvatskog mariološkog instituta (HMI) Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu od 15. do 20. veljače 1988. godine. U radovima, koje vam nude priređivači A. Rebić i J. Mamić na pozorno čitanje, pisci su pokušali ocrtati Blaženu Djevicu Mariju kao onu koja je bila otvorena Božjoj Riječi i poruci, prihvatila ju spremno svim svojim bićem i po njoj živjela. Ona je Djevica koja moli, koja rađa, koja prinosi i prikazuje svu sebe Bogu. Ona je s nama Sestra i Sumoliteljica, za nas je Zagovornica i Majka. Sva je usmjerena na Krista i sve nas Kristu usmjerava: »Što god vam rekne, učinite!« (Iv 2, 5). Ona je odličan član Crkve i njezin uzor. Posreduje za nas kod jedinog našeg Posrednika, Isusa Krista.

Prvi je doprinos u ovom zborniku članak Bonaventure DUDE OFM pod naslovom »Novi naglasci u *Redemptoris Mater*« (str. 8–16). Pisac ističe nove naglaske u enciklici pape Ivana Pavla II »*Redemptoris Mater*«. Ističe na prvom mjestu adventski značaj Papine enciklike, razlaže Marijinu vjeru kao pralik vjere Crkve i marijanske dimenzije kršćanskog života.

Drugi članak, napisao Zdenko TENŠEK OFM^{Cap}, obrađuje Marijino mjesto u pučkoj pobožnosti. Ukazuje na pastoralnu vrijednost marijanskog usmjerenja pučke pobožnosti i ukazuje na potrebu vrednovanja pučke pobožnosti i na novu evangelizaciju pučke marijanske misli. Anna-Marie GRÜNFELDER piše o »Mariji i ženi u kontekstu suvremene kulture« (31–42). Marija je posrednica nade da usred aktualne nesavršenosti i upravo zajedno s njom čovjek biva prihvaćen, voljen, priznat i spašen u najdubljem smislu. Petar BAŠIĆ OFM^{Tor} govori o »Marijinoj prisutnosti u liturgiji« (str. 43–58). Iznosi najprije Marijinu prisutnost u liturgiji općenito, a potom posebno kroz liturgijsku godinu te na kraju nudi neke pastoralne smjernice.

Jakov MAMIĆ OCD razlaže »Marijanski vid kršćanske duhovnosti« (59–65). Temu obrađuje osobito pod teološkim razabiranjem pojedinih značajki Marijina lika i njihovim promišljanjem na sadržaj i stil duhovnog života kršćanina.